

Єднання
заради дії

fama
custom research agency

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ГРОМАДА

Дослідження локальних політик і програм:
ЯК ВПО ДОЛУЧЕНІ ДО ЖИТТЯ ГРОМАД?

ПРОФІЛЬ РЕСПОНДЕНТІВ

Начальник відділу документообігу та правової роботи Управління соціальної політики Тернопільської міської ради.

Відділ займається реєстрацією внутрішньо переміщених осіб у громаді та обліком гуманітарної допомоги від міської ради.

Начальник відділу з прийому громадян Управління соціальної політики Тернопільської міської ради.

Відділ приймає звернення мешканців громади, зокрема ВПО, на всі види допомоги.

МІСЦЕВІ ЦІЛЬОВІ ПРОГРАМИ ТА ІНШІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

За інформацією, наданою інтерв'юерами, загалом у Тернопільській громаді зафіксовано 5 місцевих програм соціального спрямування. Наразі основною соціальною програмою у громаді є «Турбота».

Окремих цільових програм, орієнтованих на ВПО, не виявлено, проте респонденти зазначають, що вони користуються правами мешканців громади, до прикладу, мають доступ до таких послуг, як «Соціальна картка тернополянина» та «Доступне житло».

На момент проведення інтерв'ю Тернопільський міський територіальний центр соціального обслуговування населення надав 186 889 послуг потребуючим мешканцям громади, в тому числі ВПО (період збору даних респонденти не зазначили). 16 075 особам з-поміж ВПО надано гуманітарну допомогу (продукти харчування, засоби гігієни, промислові товари, одяг). За словами респондентки, жінки частіше користуються програмою «Турбота», адже їх більше зареєстровано у громаді як ВПО.

За словами начальника відділу документообігу та правової допомоги, станом на 2023 рік бюджет місцевих соціальних програм збільшився вдвічі.

Внутрішньо переміщені особи можуть дізнатися про можливості програм на сайті Тернопільської міської ради, на дошці оголошення в департаменті чи під час реєстрації. Також є пункт на залізничному вокзалі, де волонтери розповідають, де і як можна отримати допомогу.

Інформаційна довідка

Протягом 2022 року за рахунок коштів місцевого бюджету було надано послуг 6 308 особам пільгових категорій, зокрема 3 732 особам надано грошові допомоги та компенсації, 16 придбані путівки на санаторно-курортне лікування, 889 відшкодовано пільги за житлово-комунальні послуги та послуги зв'язку, 678 надано адресну безготівкову допомогу на оплату житлово-комунальних послуг, 660 харчувалися у благодійній їдальні, 307 надано послуги з перевезення «Соціальне таксі», 12 осіб з інвалідністю після 18 років отримали послугу з денного догляду, 14 — послугу з соціальної адаптації. Видано 5 926 електронних квитків «Соціальна картка тернополянина» для проїзду в громадському транспорті, з них 2 456 пільгових квитків та 3 470 загальних, які надавали переселенцям безкоштовно.

За програмою «Турбота» одноразову допомогу з місцевого бюджету за 2022 рік надали 4 123 особам на суму 7 972,2 тис грн і сім'ям загиблих (отримала 141 сім'я) на суму 1 137,0 тис грн.

Медичні послуги отримали близько 30 000 осіб. Кількість дітей з-поміж ВПО, яким надана пільга (безкоштовне харчування) в закладах загальної середньої освіти, – 1 094, у закладах дошкільної освіти – 294. Видано 161 подарунковий набір для матерів і дружин загиблих (До Дня матері та новорічних свят).

Опис місцевих цільових програм громади, названих учасниками інтерв'ю

Назва програми / Короткий опис	Чи діє наразі	Обсяг фінансування на 2023 рік, тис грн	Зміни в фінансуванні ¹
Програма «Турбота» на 2022-2024 рр. Надання одноразової матеріальної та гуманітарної допомоги особам, які опинились у складних життєвих обставинах; щомісячна виплата та соціальна підтримка членам сім'ї загиблих та учасників війни.	Так	79 647 (на 2022- 2024 рр.) ²	Збільшилося
Комплексна програма «Здоров'я громади» на 2022-2024 рр.³ Проведення заходів, спрямованих на покращення роботи закладів охорони здоров'я та підвищення якості медичних послуг.	Так	Дані відсутні	Дані відсутні
Програма «Доступне житло на 2021-2024 роки» Забезпечення осіб/сімей, які перебувають на квартирному обліку, соціальним житлом і створення умов для придбання житла працівниками бюджетної сфери, молоддю та іншими учасниками Програми якісного житла на доступних умовах його оплати; розвиток житлового фонду соціального призначення.	Так	Дані відсутні	Дані відсутні
Програма підтримки сім'ї та розвитку молодіжної політики Тернопільської міської територіальної громади на 2020-2023 рр. Надання комплексу соціальних послуг сім'ям, в яких виховуються діти з особливими потребами; соціальне обслуговування та супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах.	Так	10 327	Дані відсутні
Програма підтримки та захисту прав дітей Тернопільської міської територіальної громади на 2022-2024 рр. Підтримка дітей соціально незахищених категорій (які опинилися у складних життєвих обставинах, сім'ям, в яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування).	Так	7 897	Дані відсутні

¹ За оцінкою інтерв'юерів

² Інформація з документа, наданого респондентами

³ Інформація з документа, наданого респондентами

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ВПО

Дискримінації внутрішньо переміщених осіб в контексті отримання соціальних послуг, за оцінкою респондентів, не зафіксовано.

Загалом переселенці можуть отримати більшість послуг на рівні з місцевими жителями, зокрема, які надає Тернопільський міський територіальний центр соціального обслуговування населення (консультації, допомогу з документами тощо). Втім, ВПО не можуть отримати матеріальну допомогу за програмою «Турбота» для окремих категорій населення, адже ця допомога передбачена лише для зареєстрованих мешканців громади.

„ *«У нас є, наприклад, там відшкодування особам з інвалідністю на комунальні послуги там, якщо ну пільга така умовно з місцевого бюджету. Вона йде зареєстрованим особам, а вони, як правило, ну як приїхали і там 2-3 місяці міняють місце проживання, ну якби не зареєстровані, розумієте, от. І є ще більш такі послуги, які ми зараз от із місцевого, я кажу, це пільга, це може бути там в нас по «Турботі» є такі щомісячні виплати загиблим, так, членам сім'ї учасників. Вони теж прив'язані до постійного місця проживання реєстрації. В нас в положенні написано, що зареєстровані особи»,* — говорить (дослівно) начальник відділу з прийому громадян Управління соціальної політики.

Однією з найбільш затребуваних послуг є гуманітарна допомога (зокрема продукти харчування). Наразі цей вид допомоги видають щомісячно пільговим категоріям внутрішньо переміщених осіб. Решті людей, які перебувають у складних життєвих обставинах, — одноразово. Гуманітарну допомогу надають не лише продуктами харчування, а й одягом і засобами гігієни.

У Тернопільській громаді місцеве самоврядування співпрацює в напрямку надання соціальних послуг із Благодійним фондом «Карітас» та організацією «Червоний Хрест».

За словами учасника дослідження, щороку оновлюється інформація щодо соціального паспорта громади, де зібрані дані про кількість осіб у кожній пільговій категорії, і відповідно до них ОМС враховують особливі потреби внутрішньо переміщених осіб і визначають, які послуги потрібно надавати.

Під час дослідження було виявлено такі перешкоди отримання переселенцями соціальних послуг:

Перешкода	Опис перешкоди
Відсутність реєстрації переселенця як ВПО у громаді.	Перешкода зафіксована. Наприклад, отримати соціальну карту тернополянина можна лише з довідкою ВПО.
Відсутність зареєстрованого місця проживання у громаді.	Перешкода зафіксована. Довідка ВПО прирівнюється до реєстрації у громаді і дає право отримати послуги. Втім, у межах програми «Турбота» грошові виплати можуть отримати лише мешканці, які мають безпосередню реєстрацію у громаді.
Інфраструктурні перешкоди (головним чином — пересування містом).	Перешкода не зафіксована.

НАЯВНІ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ПРАКТИКИ ВКЛЮЧЕННЯ ВПО ДО УЧАСТІ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

У громаді працює штаб по роботі з внутрішньо переміщеними особами (їх прийняття та забезпечення), керівником якого є секретар міської ради. До складу штабу входить представник від однієї з організацій ВПО. Тому, на думку респондентів, немає необхідності та можливості створювати у громаді ще один орган на кшталт Ради ВПО.

Серед інших форм форми організації самоврядування ВПО респонденти назвали:

- **Співпрацю ОМС з об'єднанням внутрішньо переміщених осіб**, яке безкоштовно роздає одяг та інші засоби у громаді.
- **Працевлаштування та релокація бізнесів**: до громади інтегровано 9 підприємств зі східних областей України та 4 фізичні особи-підприємці. 490 внутрішньо переміщених осіб офіційно працевлаштував Центр зайнятості в Тернополі.

Водночас слід зазначити, що наведені респондентами приклади не є тотожними участі в місцевому самоврядуванні та можливості використовувати інструменти локальної демократії.

Висновок за результатом аналізу місцевих НПА:

Громада	Тернопільська
Всього проаналізовано місцевих НПА	11
Кількість НПА, які потребують змін	5
Статут	1
Кількість програм і рішень, що стосуються виключно ВПО	0
Програми соціального захисту окремих категорій громадян	5
Кількість програм і рішень, що містять заходи, спрямовані на допомогу дітям ВПО	5

Статутом Тернопільської міської територіальної громади, затвердженим рішенням Тернопільської міської ради від 05.04.2019 № 7/33/8, визначено, що територіальна громада — це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. Житель Тернопільської міської територіальної громади — фізична особа, яка проживає в межах територіальної громади на законних підставах, та місце проживання якої зареєстроване у встановленому законом порядку.

Відповідно, права на участь у вирішенні питань місцевого значення та можливість отримати соціальну підтримку мають лише жителі, які проживають і мають зареєстроване місце проживання в Тернопільській міській територіальній громаді.

Грошова допомога в Тернопільській громаді в межах програми «Турбота» на 2022-2024 роки, затвердженої рішенням Тернопільської міської ради від 17.12.2020 № 8/11/18 (зокрема йдеться про допомогу особам, які опинилися у складних життєвих обставинах), надається лише тим, хто зареєстрований і проживає в Тернопільській громаді. Програмою не передбачено жодного заходу для внутрішньо переміщених осіб.

Положенням про порядок надання грошової допомоги, передбаченої програмою «Турбота», затвердженим рішенням виконавчого комітету від 21.12.2022 № 1531, передбачено, що допомога надається громадянам України, **які зареєстровані та проживають** на території Тернопільської міської територіальної громади. Водночас передбачено, що до заяви на отримання грошової допомоги внутрішньо переміщені особи подають копію довідки про взяття на облік ВПО, виданої управлінням соціальної політики Тернопільської міської ради.

У Програмі підтримки та захисту прав дітей Тернопільської міської територіальної громади на 2022-2024 роки, затвердженої рішенням міської ради від 17.12.2021 № 8 /11/17, а також у Програмі підтримки сім'ї та розвитку молодіжної політики Тернопільської міської територіальної громади на 2020-2023 роки, затвердженої рішенням міської ради від 06.12.2019 № 7/41/29, відсутні заходи для дітей та молоді ВПО.

Рішенням виконавчого комітету 23.03.2022 № 271 визначено: «дозволити лікувальним закладам Тернопільської міської територіальної громади кошти, заплановані в бюджеті громади на забезпечення безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування жителів громади, направляти на забезпечення лікарськими засобами біженців, які зареєстровані у м. Тернополі».

Успішні практики

Ухвалені відповідні рішення щодо звільнення від сплати за харчування дітей з-поміж внутрішньо переміщених осіб і дітей, які мають статус дитини, що постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, у закладах дошкільної освіти, закладах загальної середньої освіти та професійної (професійно-технічної) освіти.

Було прийнято **рішення** виконкому від 10.03.2022 щодо забезпечення електронними квитками внутрішньо переміщених осіб, потерпілих від військової агресії, згідно з яким вони мають право отримати електронний квиток «Соціальна картка тернополянина» безоплатно.

Порядком безоплатного зубопротезування пільгових категорій громадян Тернопільської міської територіальної громади передбачено, що до переліку пільгових категорій, які можуть отримати послуги з безоплатного зубопротезування, належать учасники бойових дій з-поміж внутрішньо переміщених осіб, фактичним місцем проживання/перебування яких є населені пункти Тернопільської міської територіальної громади.

Рекомендації:

1. З метою реалізації жителями Тернопільської міської територіальної громади, в тому числі внутрішньо переміщеними особами, які перебувають на обліку в Тернопільській міській територіальній громаді, права на безпосередню участь у місцевому самоврядуванні, внести відповідні зміни до Статуту Тернопільської міської територіальної громади, затвердженого рішенням Тернопільської міської ради від 05.04.2019 № 7/33/8.
2. З метою усунення перешкод для отримання пільг і допомог окремими категоріями населення, в тому числі особами, які перебувають на обліку в Тернопільській міській територіальній громаді як внутрішньо переміщені особи, внести зміни до нормативно-правових актів, що визначають порядок надання пільг і допомог окремим категоріям населення Тернопільської міської територіальної громади, зокрема до програми «Турбота» на 2022-2024 роки та до нормативно правових актів, які визначають порядок реалізації заходів цієї програми.
3. З метою посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб внести зміни та передбачити відповідні заходи в місцевих програмах, зокрема в наступних:
  - Програма «Турбота» на 2020-2024 роки;
  - Програма підтримки та захисту прав дітей Тернопільської міської територіальної громади на 2022-2024 роки;
  - Програма підтримки сім'ї та розвитку молодіжної політики Тернопільської міської територіальної громади на 2020-2023 роки;
  - та інших.

Правове обґрунтування

Стаття 33 Конституції України. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання.

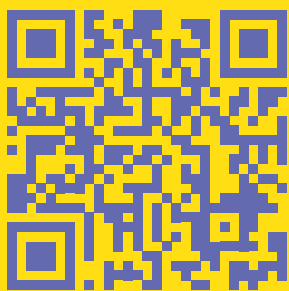
Стаття 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи засвідчує місце проживання внутрішньо переміщеної особи.

Стаття 2 Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні». Громадянам України, а також іноземцям та особам без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, гарантуються свобода пересування та вільний вибір місця проживання на її території, за винятком обмежень, які встановлені цим Законом.

Стаття 3 Закону України «Про місцеве самоврядування». Громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад.

Забороняється будь-яке обмеження права громадянина України брати участь у місцевому самоврядуванні, **зокрема залежно від терміну проживання на відповідній території.**

Запропоновані зміни також забезпечать приведення місцевих нормативно правових актів у відповідність до положень статті 64 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також уникнути порушення, передбаченого статтею 119 Бюджетного кодексу України.

www.yednanniazaradyii.org.ua

Це дослідження стало можливим в межах програми «Єднання заради дії», що реалізується IREX разом з Благодійним фондом «Стабілізуєшн суппорт сервісез» та за підтримки Державного департаменту США.